

Г.Д.Канкаш, викладач кафедри іноземних мов СНАУ

О. В. Дацко, викладач кафедри іноземних мов СНАУ

Процес розвитку літературних норм мови

Рідна мова – мати єдності, батько громадянства і сторож держави

Мікалоюс Даукиша.

Мовно-культурний фактор має вирішальну роль в становленні національних держав. Поширення однієї мови як загальнонаціонального способу освіти і формування культури стало основним фактором об'єднання населення в межах однієї країни. Спільна мова забезпечує солідарність населення і стабільність держави.

Про престижність української мови в минулому свідчать такі факти: «вона використовувалася як державна у Великому Литовському князівстві(ця «руська» мова була спільною для українців і білорусів); як актова мова Молдавського князівства; дипломати при дворі польських королів спілкувалися коли не латиною, то українською, цією ж мовою бахчисарайські хани листувалися з турецькими султанами»[1:101].

У 1-ій половині ХХ ст. відбувалися активні процеси унормування літературної мови. Втіленню норм у мовній практиці сприяли посібники із культури мови. У 20-х роках ХХ ст. загальновизнаною напрямною для мовної практики стала праця О. Курило «Уваги до сучасної української літературної мови» (1920 р., 1923 р., 1925 р. та пізніші передруки). Г.Ф.Квітка - Основ'яненко, П. О.Куліш, Марко Вовчок»[2:15].

Відомий філолог С.Смаль-Стоцький дає визначення: «Освічені народи також і пишуть своєю мовою і в тій писаній мові приймається з часом якась одна установа, чим та мова більше або менше відступає від звичайної мови»[5:3]. Ці слова підводять нас до питання про нормування мови. Але де ми можемо знайти джерело норми? На це питання вчений теж дає відповідь:

«Перші письменники, що почали писати живою і чистою мовою, зрозумілою всім українцям, не лише поодиноким ученим, були на Україні Іван

Котляревський, Маркіян Шашкевич, Юрій Федькович, Григорій Квітка, Тарас Шевченко та....інші.[5:4].

У 60-х роках ХХ ст. виходять такі праці з культури мови: А. Коваль «Про культуру української мови» (1961 р.), «Культура української мови» (1964 р.); І. Чередниченко «Нариси з загальної стилістики сучасної української мови» (1962 р.); М. Івченко «Культура української мови» (1963 р.); К. Гордієнко «Слово про слово» (1964 р.); Є. Чак «Складні випадки слововживання» (1965).

Осмислення проблем культури мови, багаторічні спостереження

Б. Антоненка-Давидовича над закономірностями і тенденціями розвитку української мови підсумувала праця «Як ми говоримо», що у 1970 р. побачила світ у видавництві «Радянський письменник».

Одинадцятитомний «Словник української мови» (або СУМ-11), який було видано у 1970 – 1980 роках, став першим у історії тлумачним словником української мови. Словник укладено великим колективом науковців за україномовною літературою від часів Котляревського до 1980 року.

В період незалежності держави виник Технічний комітет стандартизації науково – технічної термінології при Львівському політехнічному інституті» [3:48].

В 1998 році на основі одинадцятитомного радянського видання вийшов «Новий тлумачний словник української мови» у чотирьох томах, упорядниками якого є Василь Яременко та Оксана Сліпушко. Словник має 42 тисячі слів, у деяких словникових статтях розширено синонімічний ряд, усунено ідеологічний ілюстративний матеріал.

У 2003 році опубліковано в видавництві «Перун» в Ірпіні «Великий тлумачний словник сучасної української мови». Головний редактор та керівник проекту – В. Т. Бусел. Словник містить 170 000 слів та словосполучень. До словника було включено нові слова, які з'явилися в літературній мові в кінці 90-х років 20 ст. – на початку 21 століття. Це ж саме видавництво у 2003 році опублікувало орфографічний словник української мови обсягом 253 тисячі слів.

Джерельною базою для ілюстрацій словникових статей слугують твори заборонених раніше письменників (Б.Антоненко-Давидович, І.Багрянний, В.

Барка, Б. Лепкий, Є. Маланюк, І. Огієнко, О. Ольжич, У.Самчук, В. Свідзінський, О. Теліга та ін.), імена, що визначають сучасний літературний процес (Е. Андієвська, Р. Андріяшик, І. Білик, В. Близнець, М.Вінграновський, І. Дзюба, О.Забужко, Л. Костенко та ін.). Головне призначення словника – служити фактором нормалізації мовної діяльності, бути високоякісним посібником для подальшого підвищення культури мови широких кіл населення [4].

Зазначені словники фіксують основні параметри української мовної системи і слугують своєрідним еталоном при укладанні інших лексикографічних праць, проведенні мовознавчих досліджень.

Література

1.Іванишин Василь, Радевич-Винницький Ярослав. Мова і нація. – Дрогобич: Видавнича фірма «Відродження», 1994. – 218 с.

2.Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008.–303с.

3.Масенко Л.Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. – К.: Видавничий дім "КМ Академія", 2004. – 88 с.

4. Мойсієнко А. Перший із 20-томного / Анатолій Мойсієнко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2011/02/09/pershyj-iz-20-tomnoho/www.ulif.org.ua/UMIF/sites/default/files/PROJECT.pdf>, доступно 27.05.2015р.

5. Смаль-Стоцький С., Гартнер Ф. Граматика руської мови. – 3-є переробл. вид. – Відень, 1914. – 202 с.